Ч. 187 (11.478). Львів, пятниця 23. серпня 1929. Оплата почтова сплачена ryczałtem. Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол.
За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 3 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції 29-41.
„ Друкарні 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Лихоліття Холмщини.

Наступ на православні церкви.

I.

Нема, мабуть, ніде так гостро поставленого релігійного питання, як на Холмщині. Почніть ви говорити з холмщаком-українцем на теми чи то соціяльні, чи то економічні, чи то національні, — все одно: розмова закінчиться церковною справою. Якщо в соціяльних та економічних поглядах холмщака нема однозгідности, то, сміло можна сказати, в обороні своєї церкви разом стають і безпартійні, і ундівці, і сельроби, і навіть комуністи. Ще до світової війни, після тол рантійного царського указу в 1905 році, можна було тут стрінути таке дивне явище: студенти університету, члени революційних тодішніх партій, частенько ставали в обороні православної релігії, вдавалися в догматичні спори з римо-католиками! А ось в недавні вже часи: скільки то разів б. сенатор Пастернак (сельроб-лівиця) мусів вилазити на церковну огорожу „для оборони православя“! Ніхто не дивувався, що в обороні церкви с. Убродович разом з б. послом Любарським їздив сенатор Козицький (сельроб-правиця). Памятаю добре, як то на храмовім святі в с. Городиславичах (Воздв. Чесн. Хреста) покійний посол-комуніст Скрипа розпочинав своє віче словами: „Хресту Твойому покланяємось, Владико!“

Таке дивне явище пояснюється тим, що на Холмщині і Підляші релігійне питання тісно звязане з питанням національним: „римо-католик“ є тут синонімом поляка, а „православний синонімом українця. Перехід православного на римокатол. — це ознака, що одним українцем стало на Холмщині менше. Тому то боротьба двох національностей, української та польської, йде на тих землях під знаком релігії.

В тій боротьбі по стороні поляків є державний апарат, польська школа, капітал поміщиків, засліплене шовінізмом польське міщанство і ремісники, сотні ксьондзів, численна шовіністично-клерикальна преса (не кажучи вже про столичні варшавські видання, в кожнім повіті появляється як не дві, то бодай одна газета обовязково), тьма-тьмуща польської інтелігенції (всі посади в урядових і приватних установах, підприємствах, фабриках, нотаріятах, аптеках, лічницях займають поляки, а майже в кожного з них є діти, численні осадники і т. д. У православних всього того нема: у них є лише селянські мозолисті руки, коло 50 священиків (з російським вихованням) і кілька осіб інтелігенції, яка не доїдає та не досипляє... На всій великій території нема ані одної української національної газети (була одна — „Наше Життя“, але й та тепер проповідує інтернаціоналізм), ані одної не тільки української, але й утраквістичної школи, ані одного поміщика чи капіталіста, ані одного адвоката, лікаря, інжиніра, аптикаря...

При таких умовах боротьба дуже тяжка, і тільки завдяки героїзмові холмщака-українця Холмщина досі ще не спольщена та своїми пораненими грудьми не тільки боронить себе, але й задержує польонізаційний похід на братню Волинь.

Понад життя любить холмщак свою Холмщину, свою „хлопську мову“, свої звичаї, свою віру. Розуміє він добре, що при нинішніх умовах одиноке, що ратує його національність, то православна віра й церква. Ось чому він так завзято боронить їх, так розпучливо кричить та плаче, коли щонебудь загрожує тим двом чинникам!

Поляки добре собі уявляють, що для спольщення Холмщини необхідно зробити всіх православних римо-католиками. Тим-то обяснюється закривання, пересвячування на костели і руйнування церков. До світової війни було на Холмщині та Підляші 383 церкви, а по статистиці з 1928 року залишилося усього 46 парохіяльних церков і 6 філій; запечатано 133 церкви, висвячено на костели 147, зруйнувано 51. Римо-католицьких костелів є 191. Один костел припадає на 1.700 католиків, одна церква на 3.600 православних. Один костел обслуговує простір в 59 кв. км., одна церква — в 217 кв. км. Висвячувались на костели або запечатувались не тільки церкви, які колись перед 50 роками були уніятськими, але й такі, що збудовані ще перед введенням унії, себто перед 1596-им роком (м. Щебрешин, м. Замість й ін.), або вже після впровадження православя, себ-то по 1875-ому році (Біща, Тарнаватка, Ходиванці, Невірків і багато інших).

В. Косоноцький.

З польської преси.

Унія і польський державний інтерес.

У виленському польському щоденнику „Курер Віленьскі“ з 13. серпня ц. р. находимо передову статтю під назвою „Кілька уваг про унію“. Автор статті ставиться дуже критично до історичного акту берестейської унії та старається доказати, що вона принесла Польщі більше шкоди ніж користи. Вона була між іншим головною з причин, що загальмували реалізацію ягайлонської ідеї на східніх окраїнах Польщі.

Ствердивши, що в Польщі є люди, які ідентифікують інтереси церкви з інтересами Польщі в добі Ягайлонів, автор каже, що в тодішній політиці Церкви і держави без сумніву можна дошукатися деяких стичних, але дуже часто було навпаки, і історія стверджує наглядно, „що уляглість політики Річипосполитої інспіраціям з Риму не виходила їй часто на добре“. Загальна ціль творення концепції унії була ясна: поширити католицизм на схід. Політика католицької церкви все прямувала до приєднання цілого сходу для Риму і тому берестейської унії не можна вважати оконечною точкою аспірацій Ватикану. Незвичайно сильне і домінуюче становище католицької церкви в Польщі разом з її непереможним впливом на кермуючі державні чинники творили дуже догідні умовини для проводження унії. Так само сприяла цьому відрубна організація православної церкви на території б. великого литовського князівства. Православна литовська метрополія все відгороджувала себе від Москви та дуже дорожила своєю незалежністю і окремою традицією. І ніхто інший а великий опікун православя кн. Константин Острожський фундував православні церкви на памятку своїх побід над православною Москвою.

„Цей історичний факт — пише автор статті — має кардинальне значіння для оцінки пізніших випадків. Розумна і незалежна державна політика повинна була розвинути і до максимальних меж скріпити це почуття самостійности і окремішности православної церкви у Річипосполитій. Даючи фактичне рівноуправнення правосл. церкві, зберігаючи для її єрархії рівне становище в усіх органах державного представництва, могла з неї вчинити сильну й успішну зброю в неминучій сутичці з Росією за українські та білоруські землі. Окрема рівноуправнєна православна церква була необхідною умовиною для зреалізування гадяцького договору і репрезентованої воєводою Кисілем і Беневським політики“.

Через творення берестейської унії Польща пішла по лінії найменшого опору. Унія створила культурну й духову границю між частями українського й білоруського народів, що жили в межах Польщі. Упосліджене та понижуване православія спрямувало тому свій зір до православної Москви. А Польща втратила через те не тільки свій офензивний розмах на схід, але мусіла допустити до неофіціяльної опіки Москви над своїм православним населенням.

„Історія стверджує — продовжує автор — понад усякий сумнів, що стан єрархії й уніятської церкви взагалі у порівнянні з латинським обрядом мав богато до побажання. Уніяти — так вище як і нижче духовенство, як і ціла маса населення — були трактовані вправді як католики, але католики „підлішого гатунку“. Почуття нижчости й упосліджения було дуже живе серед уніятів. Вони не могли в таких умовинах ані витворити якихнебудь вартостей, ані притягнути до себе православних. Поборювані Москвою і московським православієм, трактовані згори й понижувані латинським загалом у Річипосполитій, вони цілковито втратили значіння активного чинника в державній і церковній політиці. Ліквідація унії Росією на землях б. вел. князівства литовського відбулася доволі легко і глибших слідів у психіці населення не лишила. Отже **політично унія причинилася до загальмування реалізації ягайлонської ідеї** на східних окраїнах Річипосполитої, кидаючи православне населення в обійми Росії і не привязуючи до Річипосполитої обнятого нею населення. Не кажу, що такі були інтенції її творців. Але такі були наслідки — може бути, наслідком хибного її кермування“.

Далі заперечує автор, немовто наскрізь католицька Польща не могла будувати своєї політики рівночасно на католицизмі і православію. Бо католицька церква могла з часом тільки зискати на тім. Маючи до діла не з вегетуючою ледви унією, але з рівноправною державною православною церквою, могла шукати з нею шляхів до обєднання як рівна з рівною. А таке получення булоб без сумніву здоровше і тревкаліше.

„Берестейська унія — кінчить автор — є вже й для Риму мертвою. Доказом цього актуальний тепер на теренах давньої унії східній обряд (мова про т. зв. урядову унію. — Ред.). Наівністю булоб думати, що він буде мати поводження та що принесе успіхи римській церкві. Виконання тієї нової концепції — без сумніву теоретично вище (?! — Ред.) від концепції берестейської унії — є на наших теренах фатальне і наражує тільки повагу та авторитет католицької церкви. Відривання кавалків від православної церкви розбуджує тільки її чуйність і скріплює відпорність. Ця дорога теж не веде до зєднання Заходу зі Сходом (але за те веде до денаціоналізації українців. — Ред.). Православія можна трактувати тільки як одну цілість і з тією цілістю треба прямувати до порозуміння, що є тим лекше, що ніяка більша держава в даній хвилі ним не опікується (сік!)“.

Ось так оцінює вартість історичної унії на північно-західних українських і західних білоруських землях польський публіцист. Дуже критично ставиться він і до теперішньої концепції польської т. зв. урядової унії, дарма, що попадає у суперечність сам зі собою, висвигаючи ідею **перетягнення** на унію всего православя в межах Польщі на основі нібито взаїмного порозуміння православних з католиками. Але як розуміти те порозуміння, коли автор вірить у нього тільки тому... що ніяка держава цим православям не опікується. Ось і видумав аргумент.

Радянська Україна.

Конференція жінок-кооператорок.

Дня 14. серпня ц. р. відбулася в Харкові перша всеукраїнська конференція жінок-кооператорок. На конференції виголошено доповіді про культурно-побутову працю споживчої праці та про стан громадського харчування. У дискусії над доповідями делегатки виявили велике зацікавлення для справи ліквідування неписьменности. Далі численні учасниці конференції піднесли потребу численнішого втягання жінок до всяких кооперативних курсів.

Спортовий стадіон у Харкові.

У Харкові має відбутися в 1932—33 р. світова спартакіяда. Але досі нема в Харкові спортового стадіону. І тому то Всеукраїнська Рада Фізичної Культури почала енергійну підготовку до будови великого репрезентаційного спортового майдану і спортової палати (будинку спортової культури). І майдан і палату мають побудувати протягом двох літ. Майбутній стадіон буде обіймати 40—45 гектарів землі. Під трибуни намічено площу на 5000 метр. квадр. Ця площа має бути використовувана також для періодичних вистав

Труднощі англійського уряду.

Справа платень у текстильному промислі. — День праці в копальнях.

Політика нинішнього англійського уряду,
эложеного, як відомо, з представників лейбур
парті, натрапляє з самого початку на поважні
труднощі, і то як на внутрішньому, так і на за-
кордонному фронті. Найважніші труднощі на
внутрішньому фронті — це справа управильнен-
ня платень в текстильному промислі і справа
робітничого дня в копальнях, звязана також з
висотою заробітків. В обох цих справах робітни-
чий уряд мусить дати доказ ініціятиви й відва-
ги, якщо хоче розвязати їх так. аби вдоволити
своїх прихильників.

Конфлікт, що розвивається в текстильнім
промислі, має свій початок у рішенні фабрикан-
тів у Ленкашері з 12. липня ц. р., яким зменше-
но заплату на 2 і пів шілінґа на одному фунті,
почавши від 29. липня ц. р Фабриканти мотиву-
ють своє рішення тим, що тільки таким робом
можна забезпечити англійський текстильний
промисл перед чужою конкуренцією, яка їм да-
ється чимраз більше в знаки. Аби зменшити
кошти продукції, організації власників ухвали-
ли зменшити платні робітникам по ткальнях і
прядільнях. Одначе робітники не згодилися на
зменшення платні, заявляючи, що власні кошти
можна зменшити в інший спосіб. не торкаючи
робітничих платень. Непорозуміння між робіт-
никами і власниками фабрик дало урядові при-
току до інтервенції і до переведення анкети про
положення промислу в Ленкашері. Але в між-
часі робітники текстильного промислу проголо-
сили льокавт і від 29. липня не працює пів мі-
ліона людей у 1.800 фабриках. Тижнева страта
в самих платнях доходить до міліона фунтів
штерл.! Повага положення тим більша, що
оскільки льокавт не буде в найкоротшому часі
застановлений, то стратять роботу також робіт-
ники у прядільнях бавовняних відпадків, а та-
кож робітники по пральнях, фарбярнях і т. п.
В дальшій черзі загрожені також транспортові
робітники, робітники по тих копальнях, що до-
ставляли вуголь для фабрик текстильного про-
мислу і т. д. Положення тепер таке, що тільки
особиста інтервенція Мекдональда моглаб до-
вести до злагіднення конфлікту і до заключення
арбітражу.

Справа годин праці в копальнях ще небезпечніша, бо вона тягнеться від часу страйку в 1926 р., при чому шахтарі можуть покликуватися на виборчі обітниці правлячої тепер партії. Коли в 1926 р. власники копалень запропонували були робітникам або продовження дня праці або зменшення платень, шахтарі проголосили страйк, що тягнувся до грудня. Правда, тодішній консервативний уряд зломив ґенеральний страйк, проголошений для підтримки шахтярів. Але від липня вже уряд перевів закон про 8-годинний день праці в копальнях, проти чого дуже різко виступала лейбур парті, яка обороню-
вала 7-годинний день праці. А що керманичі
лейбур парті висунули були справу 7-годинного
дня праці в копальнях також у часі виборчої
агітації, то зрозуміла річ, що шахтарі натиска-
ють нині на уряд, аби виконав свою обітницю з
часу виборів. У цій справі ситуація уряду дуже
тяжка, тимбільше, що переводження всяких ра-
дикальніших реформ у ґірництві може тільки
приспішити його упадок, а тимсамим упадок са-
мого уряду, бож як консерватисти, так і лібера-
ли противляться рішуче такій реорґанізації ко-
пальняного промислу, якої домагаються шах-
тарі.

Цей подвійний конфлікт в англійському
промислі є тільки одним з проявів застрашаю-
чого зросту безробіття в Анґлії. яка то справа
домінує над цілою британською політикою. Нині
є в Анґлії около 2 міліони безробітних, отже ар-
мія неабияка. Від того, чи і як розвяже цю про-
блему нинішній робітничий уряд, залежить
і дальша його доля.

В старинній столиці Провансу

(Лист з Франції.

Моя подорож до столиці Провансу припала саме на 1. серпня, отже на від пів року заповіджений з Москви комуністичний „червоний день“.

Франція готовилася до нього заздалегідь, систематично роззброюючи комуністичні місцеві центри. Пан Тарде мав ще одну нагоду показати себе ретельним міністром внутрішніх справ і виправдати ту боротьбу, яка повстала з приводу його портфелю підчас останньої міністерської кризи у Франції.

В полудне 1. серпня виїзджаю з Ґреноблю до Авініону. В місті і на двірці, скрізь сила поліції, жандармерії та війська. Мається враження стану облоги. Гадаю, що в Авініоні — з його законсервованим середньовіччям — цього не буде. Звідкиж, справді, — у колишній столиці папів і новочасному осередку новопровансальського романтизму — моглиб узятися комуністи чи взагалі аґенти червоної Москви?!

Але і в Авініоні мене скрізь привітали патрулі, дивно контрастуючі з загальним виглядом цього сутоісторичного міста. Мало де середньовіччя заховалося так непорушно і стильово, як саме в Авініоні. Тому все модерне — якось не личить йому і явно не гармонізує з основним його характером. Ну, скажемо, електричний трамвай — якийсь недоречний та рахітичний, що майже сам встидається за свою появу у цім місті старовини.

Ще гіршим парадоксом на ґрунті Авініону є авта, які мирно здебільшого намагаються з власним собі сляпом курсувати по кривих і переважно вузеньких вулицях провансальської столиці. Майже на кожнім розі мусять вони робити ріжні викрутаси, щоб якось розминутись з іншим своїм товаришем.

Для Авініону вони такий-же анахронізм, як припустім поява живого їхтіозавра десь на „Place de la Concorde“ у Парижі. Взагалі перші враження з Авініону зовсім не такі, яких ви чекаєте, виспекулювавши їх наперед головно теоретичним робом.

Отже столиця Провансу зверхний вигляд має зовсім французький. Ви не бачите наразі ніде жадних зовнішніх проявів провансальської стихії. Вона істнує переважно поза межами міста — на селі. Не даром великий каменяр неопровансальського руху — Ф. Містраль — майже безвиїздно жив на свому хуторі Майляні, недалеко від Авініону і по сусідству з другою історичною столицею Провансу — Арлем.

Скрізь на головних вулицях Авініону чується французьку мову, правда, зі специфічним відтінком вимови. Це мені нагадує московську мову малоруської інтелігенції перед великою війною десь у Полтаві чи Києві. Прихильники неопровансальського руху слушно віддавна звертають увагу на те, що у Провансі не лише забувається старовинна рідна мова з клясичними літературними традиціями, але і рівночасно дуже псується, щодо вимови та наголосу, також французька мова.

Париський централізм покищо є зовсім байдужий до цих більше ніж узасаднених скарг Провансу і взагалі глузує з культурно-краєвого реґіоналізму історичних провінцій Франції. Ходжу по Авіньоні і немов Аґасвер національного ренесансу шукаю живих слідів непровансальського руху.

Щоденна провансальська преса не істнує. Взагалі модерної преси на новопровансальській мові немає. Кого не питаю про це — дивиться на мене з деяким здивованням і направляє до провансальської книгарні. Її істнування мені добре відоме. Адже заснував її відомий неопровансальський поет Руменіо,*) приятель а подекуди то й учитель Містраля. Отже відвідини її відкладаю на другий день, гадаючи, що це буде щось на зразок фляманських книгарень у Брюселі, чи української книгарні у Львові.

Але і тут я помилявся. Назовні ця книгарня має зовсім французький вигляд. Ані одної дрібнесенької провансальської книжки у вітрині. Книгар був дуже здивований, коли я попрохав дати мені провансальський оригінал славетних спогадів Містраля: „Мій розвиток: Спогади та оповідання“.**).

(Докінчення буде.)

О. І. Бочковський.

**) На українській мові в перекладі лат. Чикаленко-Келлер появилися перед війною на сторінках Л. Н. В.

*) Всі прізвища і власні імена наводжу у провансальській, а не французькій транскрипції.

Д-р ВОЛОДИМИР БІРЧАК.

Дрогобицький бунт.

I.

Проф. Ілько Калічак подав під повищим заголовком в „Ділі“ (ч. 152, 153, 154, 155) причинок до подій з 14. квітня 1919 р., справляючи в дечому статю „Одноднева радянська республика в Дрогобичі“ („Новий Час“, ч. 52—55 ц. р.). Але і в причинки п. І. Калічака вкралися деякі неточности: деяких — особливо закулісових — фактів він не знав, деякі освітив неправдиво, тому я хочу його статю доповнити тим, що знаю, та дати подіям це освітлення, яке їм належиться.

Найважнішим недомаганням статтей І. Калічака уважаю його мильне освітлення дрогобицьких подій із 14. квітня 1919 р. По його думці ціла револьта „мала бути між іншим і збройним протестом проти зловживань і всякого роду спекуляцій та веселих забав наших людей, про що як міліонери, так і стрільці ріжно між собою оповідали і що по свойому пояснювали...“ (Діло, ч. 152.). В дальшому фейлетоні говорить автор знов, що початок револьти треба шукати передовсім у великому невдоволенню дрогобицької залоги з деяких старшин того ґарнізону“ (Діло, ч. 153.). Коротко: автор старається до певної міри оправдати тих, що робили револьту. Мовляв: їх змусили до того обставини!

Противний мені світогляд, поширений головно у нас, українців, щоб за кожну зроблену дурницю робити відповідальним не того, що її зробив, а обставини. Тимбільше це мені противне, коли не відповідає правді.

Дрогобицький бунт був таки бунтом, злочинним бунтом, зробленим не Катонами, що мали високо розвинені морально-етичні почування й обурилися на спекуляції, веселі забави і нетактовне поведення деяких старшин ґарнізону. Ні! Це був злочинний бунт, викликаний невідповідальниками, людьми здеморалізованими, злочинцями, які, зробивши револьту, ограбили „Червоний Хрест“, забрали готові стоси білля, призначеного стрільцям у полі як великодний дар! Деякі із проводирів того бунту стали потім конфідентами, власть імущих. Ось такі оце були Катони!

Але перейдім до самих подій. І. Калічак не знає багацько фактів, тому їх подам. Зачну від міліції, що викликала той бунт.

II.

Що це була та міліція?

Дня 2. листопада 1918 р. заняли ми Дрогобич і стали вести війну з Бориславом. Одна і друга сторона не була готова до бою. Наш комендант збирав людей, доповняв старшин. Поляки висунули думку переговорів, ми її приняли, щоб зискати на часі. В тому часі зорґанізувалася так звана дрогобицька міліція. Складалася вона з передміщан, що були в австрійській армії, але тепер, за української влади, не вступили до війська, але утворили свій відділ. Ось тоді, коли ми вели переговори з Бориславом, заявили мені деякі члени міліції, що вони не стерплять, аби „пани“ вели переговори, але вони, міліціянти, на свою руку таки „цеї ночи“ роблять напад на Борислав. *На свою руку* — це було характеристичне для тих людей. Я стримував. Я жадав від них довіря до уряду і до команди, які теж хотять заняти Борислав, але з тактичних причин та задля неприготування ще до бою мусять кілька днів зволікати. Ясна річ, що все могло скінчитися для нас нещастям, колиб панове з міліції були зачали воювати на власну руку.

Борислав занято по кількох днях. Тепер мали ми в Дрогобичі вільніші руки, свобідніші голови. Комендант Боєвої Управи в Дрогобичі сотн. Укарма рішився тепер зробити порядок з міліцією, бож недопускаємий був такий стан, щоб крім Боєвої Управи була в Дрогобичі ще й від нікого незалежна міліція, що складалася з військових узброєних людей і — господарила на свою руку.

Але деякі з міліціянтів вернули були з російського полону, вони вже занюхали „духа із востока“ і заявили сотн. Укармі, що вони справді будуть виповняти накази команди, але не признають старшинських ступенів. Сотн. Укарма не знав, що з тим робити, але не хотів і не міг терпіти ніяких „Екстравурстів“ — як це він казав. Радився отже мене.

— Це вони сказали дуже розумно! — відповів я. — Таксамо розумно, якби я сказав: Не признаю римського папи й римських кардиналів, але виконую накази католицької церкви!

Це було десь в половині листопада 1918 р., коли на вулицях Львова ще билися, а Секретаріят Військових Справ не взявся ще до орґанізації правильного війська. На провінції ми мусіли радити собі, як знали, та як уміли. Війська не мали ми багацько. Охотники, що збіглися дня 2. листопада 1918 р., поступили так, як все і всюди роблять охотники — дезертерували, коли їм відійшла охота воювати. Серед такого стану річей відраджував я сотн. Укармі зачинати війну з міліцією, прим. її розброювати. Навпаки — нам треба було погодитись на їх нельоґічні умови і працювати з ними. Ми сподівалися — як усі!, — що небавки буде конець війни у Львові, що Секретаріят Військових Справ обійме провід і тоді або скаже розпустити міліцію в Дрогобичі, або вона приноровиться до цілого війська. А покищо треба було погодитися на їх домагання і дати їм роботу. Мою раду приняв сотн. Укарма і так стала міліція залежна від команди війська. Старшин і підстаршин назначила вона собі сама. Ступенів старшинських міліціонери не признавали і не злоровили старшин з Боєвої Управи.

(Продовження буде.)

По другім боці!

Вакаційна прогулька на територію Закарпаття.

Перебуваючи на літницю в скільській верховині захотілось нам скористати з нагоди і за туристичною перепусткою вибратись на Закарпатську Україну. Ранним ранком прогулька наша мчить львівським поїздом у сторону Лавочного. Через верхи гір — залізні мости над Опором, серед гарної панорами придорожних лісів, зупиняємось на стації в Лавочнім. Ця стація найбільша на лінії Стрий-Лавочне, колись оживлена пограничним рухом з Угорщиною, нині нічим не замітна, — хіба лише тягаровими поїздами, навантаженими деревом з лісів скільських потентатів баронів Греддів, нагадує давний пограничний рух. На стації зупиняє нас місцевий комендант поліції в елегантнім однострою і шоломі та чемно подає пояснення і візує наші документи. Купуємо польські білети до погранича під Бескидом, а в чеській конторі до Воловця, що лежить яких 20 км. на лінії Лавочне-Мункач від граничної полоси під Бескидом. Польський урядник відповідає нам лише по польськи. За те чеські урядники з вишуканою чемністю відповідають нам поправною українською мовою. За якийсь час заїзджає на стацію чеський поїзд, яким маємо переїхати границю. На вагонах видніють орієнтаційні написи наперед в українській, а потім у чеській мові. На нашім вагоні пишається таблиця: „Лавочне-Батю“ — яку невидима рука за хвилю перевертає до гори корінем!!! Це зіставлення викликує в нас деякі порівнання і рефлексії. В год. 1-ій в полудне всідаємо до поїзду. Прислуга складається виключно з наших „руснаків“, що орудують поправно українською мовою, що однак не перешкоджує їм відай з привички розмовляти між собою по мадярськи. Вагони чистенькі, обслуга чемна, в однострях, подібних до давніх австрійських. Українські написи в нутрі вагонів впроваджують нас у милий настрій.

У вагоні, в якому їдемо, приміщується рідня чеського урядника залізниці в Кошицях, українця, який їздив до рідного краю у відвідини родичів, до Стрия, на основі заграничного чеського пашпорту. Навязуємо розмову, з якої виходить, що цей непринятий до служби по 1918 р. урядник, пустився з рідною „у світ за очі“, щоби шукати кусника хліба і найшов його аж у Кошицях на чеській службі. Тут почував би себе дуже добре, якби не туга за своїми і рідним краєм.

Відзивається трубка. Поїзд рушає. Змагаємось з тереном, що все чим далі, тим більше підіймається і серпентиною веться попри опустошілу стацію Бескид до чеської границі. Машина охкає, сопе і поволи поборює труднощі нерівного терену. Переходить через довжезний ланцюховий міст, кинений над глибоким яром, що перерізує гору і понад верхи дерев впадає в довгий на 2 км. тунель, в якого середині сходиться границя держав.

Шлях йде горами, через пропасти і тунелі, видерті природі силою людської енергії та праці. Можна подивляти сміді пориви тих, що шлях цей будували, для яких не істнували ніякі теренові трудноші. Поїзд мчить серед прегарних видів і розкішно розкинених гір Закарпаття, пересувається через розкинені мости і стає на короткий постій на ст. Скотарське, щоби за хвилю стати на першій вузловій стації Воловець.

Це давне мадярське село, розкинене розкішно серед лісів, горбків і виноградних кущів. Субота. Жидівські крамниці замкнені і тому остаємо в ресторані на стації та вдаємося в розмову з начальником стації. Кілька слів і розмова переходить на сердечну нуту. Найшов свій свого — це недавний урядник залізничий львівської дирекції, що весь час там працював і якого стрінула доля, подібна до долі нашого товариша їзди. Питає нас про відносини в Галичині, переповідає нам деякі подробиці зі свого життя — та додає, що радби побачити Галичину. Але дарма, лише час від часу має змогу тут поговорити з краянами і тепер тішиться приїздом з Галичини знакомого з рідною до нього у відвідини. Вступаємо до ресторану. Їмо смачний обід, попиваючи знаменитим кошицьким пивом та ще кращим угорським вином, яке тут незвичайно дешеве. Вдаємося в розмову з тутешнім народнім учителем, який на нашу згадку, що ми українці з Галичини, виявляє своє правдиве і щире невдоволення з українського руху на Закарпатській Україні. З тим рухом він погодитися ніяк не може. Жалує, що чеський уряд терпить український рух. Показується, що учитель є ряним москвофілом. На наше твердження, що на Закарпатті нема москалів, а тільки вітка великого українського народу, він іритується! Але по тім спускає з тону і успокоюється.

Розмовляємо з селянами. Це здорові люди, ті самі, що їх стрічаємо коло Лавочного. Вони допитуються про відносини в Галичині. Вони, показується в розмові, національно свідомі. Нарікають на російських емігрантів і москвофілів, що ширять православя та сіють роздор у народі. Вказують нам на маленьку православну церковцю біля стації, до якої ніхто майже не ходить, а яку побудували москвофіли для пропаганди.

На згадку про учителя в селі, кажуть, що він москаль. За те дають вислів вдоволенню, що в греко-католицькій церкві настали кращі часи, бо священик є „свій“ і по свому виголошує проповіди, а не по мадярськи. Мадярони минулись!

Таким чином скоро провели ми час на своцідній гутірці. Прийшла вже пора вертати. Попращавшись з начальником стації, всіли ми до чеського поїзду, що тією самою дорогою завіз нас до Лавочного. Тут на стації знов контроля документів в ревізійній салі, з якої виходимо ціло — бо дорогоцінна памятка в виді знаменитого і пахучого угорського вина, остала при нас завдяки граничним приписам і поблажливости митного урядника, що з усміхом лишив нам цей дарунок з чеської сторони.

Е. Д.

Сколе, в серпні 1929.

„Ми“ й „вони“.

(Допис з Волині.)

(Докінчення.)

Коли ціла справа українського національно-громадського руху на Волині стала їхньою справою, коли в очах влади українство втілюється лише в особах кількох осіб, коли урядові чинники стоять на становищі, що поза „Рідньою Хатою“ Пилипчука й „Кредитовим Банком“ Певного немає українських інституцій, коли представникам цих інституцій *не вільно* інтервеньювати в урядових чинників в їхніх справах інакше, як за посередництвом групи Певного, й коли, нарешті, сам Певний, не займаючи жадного офіційного становища, окрім редактора „Української Ниви“, має величезну *фактичну* владу над нами, українцями — тоді ми змушені сконстатувати, що це явище є грізним для цілої української справи на Волині.

І подібно до того, як я нераз запитував бл. п. Воєводу Меха, де є гарантія, що його погляд на розвязання української проблеми є устійнений і правдивий, так і тепер не можу позбутися сумніву, чи розвязання української проблеми, яке йде лині діяметрально протилежним шляхом, є й устійненим і правдивим.

Накинувши певне рішення українському громадянству можна, більшість може згнобити меншість, але *розвязати* української проблеми таким чином не можна.

Я дивлюсь на український національний рух на Волині глибше й ширше від тимчасових ефектів. Для мене, ані Просвіта, як Просвіта, ані Українбанк, як банк, ані кооператива, як склад чи крамниця, ані церква з українізованим текстом служби Божої то-що не має цінности, коли всі вони не виконують *виховуючої* місії.

А це тому, що бився я головою об мур народньої темноти ще перед війною, так як бюся й нині. І коли ми *далеко* до війни вірили й ширили українську самостійницьку ідею, коли ми в мізках інтелігенції рушили приспану національну свідомість, в той час народні маси кпили собі з української ідеї й передавали до рук поліції „агітаторів“. Тому, коли прийшов наш час і коли ми з ентузіязмом кинулися до державного будівництва, нарід повернувся до нас спиною, а приймає з отвертими раменами того, з ким зі спільного „кателка“ кашу їв.

Ось чому вважаю, що „передишку“ треба використати для виховання народньої маси *передовсім*, а не для її ще більшого роскладу.

Тому в цій точці повинні бути сконцентровані зусилля всіх, хто може працювати біля цеї відповідальної справи. Зломити психольоґію консерватизму, викликати жертвенність, виховати карність, знищити сліпоту ненавидячої душі, *зорганізувати націю*, яка знає, чого хоче й до чого йде.

М. СТИРАНКА.

Що діється на Лемківщині?

(Враження, балачки, чутки.)

У Змийгороді (повіт Ясло) шаліє боротьба. Представник живецького пива богатий, але і гуртівник Окоцімера не бідний. Оба грубі доларівці. У синагозі всі перед ними розступаються. І в щоденній торговлі розступаються, — не лише одновірці провідників баталії, але й католики і уніяти і православні. Всі знають у Змийгороді про нинішне панування фінансово-торговельного капіталу, хоч ніхто зі змийгородців не читав ні Маркса, ні Кавцького, ні Богданова.

Я попав у сферу живецького. Не з власної волі. Коли навіть звичайненька собі, маленька фіґура заїде у Змийгород, то зараз її втягнуть у сферу чудодійних впливів „здрою“ Живця або Окоціма. А аж фіґура грубезна, лиса, в окулярах але Штайгер. Яка там ішла боротьба наді мною, чи пак над обемистим моїм шлунком, може колись історія й цілком не розкаже — досить, що сиджу собі в широченній кімнаті, їм суниці з цукром, усміхаюся до шинкарки. І цікавлять мене православні. Один з них, який тільки-що вступив заспокоїти спрагу, дає мені ласкаво інтервю.

...Ми повернули до віри батьків ...Руська православна віра. Мало вже хто з Лемків блудить в уніятстві.

А батюшка у Вас є?

З другого села доїзджат.

Відправляє...

...як і бувало *наші*, таксамо, нема ріжниці.

А кого з вищих церковних достойників споминає?

Випоминат митрополіту.

Якого митрополіту? З Риму, чи Царгороду, чи з Москви, чи зі Львова?

Мовчанка. Довге шукання в памяти. Нарешті є.

Варшавського митрополіту...

То втікали від Риму і попали у Варшаву? Ви тепер вар....

В очах зразу бухнув вогонь і розіллявся по всьому обличчі. Мій інтерльокутор втік. Бачу його далеко в темному кутку. Ломить руки, страшно глядить. Думає: котра віра є вірою батьків, а куди попали Лемки?

Другого дня находжуся в серці „віри моїх батьків“. Хочуть конечно балакати про віру. Я нічого. Невтральний. Та наступають. Не можу довго удержатися за окопами байдужности. Кажу:

„Ви тепер ніби православні, як за Збручем і на Волині українці. Ви добровільно перейшли на Україну?

Більше не питали мене про віру. Чогож їм питатися? З одного боку Варшава, з другого Україна. Чи не ліпше було лемкови, руснакови-лемкови, перед зміною? Дехто зітхнув.

Ой біда у єгомостів...

Не дуже, — мають поля, ліси.

Але нема: за похорон корова, за весілля 20 долярів. Нема такси. ...Що „хцу“ — дам бадьоші. За похорон тещі всунув в руку 30 зл. Навіть не смотрив на гроші.

А то все пішло через гроші. Тут один з них у бідненькому селі немилосердно брав. Нераз брав за похорон пару биків, а за шлюби роботяги хто-зна кілько (бо законів віри не знають) — і долярів і курей. А православний Грицай вічну пімсту присяг йому за те. Десь аж в Перемищину перевіс того Коцоловський, а Грицай зараз другої неділі мав вже в тім селі службу під церквою.

На всіх обличчях вдоволення з Грицая. Чи так воно було, чи ні, а Грицай у легенді росте героєм, обгонцем лемка.

А Ваш священик 30 літ у Вас, і всі знають, що не дер. Хто що дав. А Імость у кожній „хижі“ були. Кілько ліків надавалися даремно. Цілими вечорами — бувало — між молодицями.

Правда, правда...

А чому за одну ніч всі їх покинули?

Мовчанка. Всі очі впали в нутро душі, мов у безодню. Поніяковіли.

Що я чую?!

Не „хцу“, не піду до него. Якжеж йому гріхи казати? Таж торік був ще ткачем, а той другий був мулярем. Люди добре знають, — правда, правда. А тепер десь-там у Варшаві якийсь посвятив тай священиком. І я маю йому на сповідь казати гріхи? То не є ніякий священик! Якийсь собі бородатий, тай вже. Не хцу, не піду.

Двох мали батюшків. І оба були такі. Вже і найтвердші сумнівалися. Хто зна, чи не повернулиб назад до Перемишля. Один з розумних місцевих ґаздів казав мені:

Може і всі не повернули би... богато каже, що ніколи не повернуть. Підуть до дослідників письма, до американських сект, а не повернуть. Але богато були би собі зєднали той молодий священик, що його дали на місце старого. Але він має балачку, лем про доляри тай доляри. За доляри сінокоси, за доляри ліс, за доляри поле під крумплі. І боїться, щоби не вбили. Перед Великоднем такого ляку набрався, що справді хтось міг з молодиків піднести руку. Пустив у світ, що щоночі по вишках йому лазять, з церкви чашу викрали. А все каже: „Всі знаєте, що я тут і хвилі не хотів би бути межи цими дикунами-лемками, але дали, тай мус. Довго не буду, може ще один рік тай піду на ліпше. Не хоче бути мучеником, а якби хоч трошка хотів жертвуватися і був тактовніший, то богатьох зискав би собі.

(Продовження буде.)

Інтелігенція наша незначна по скількости й оперейняти виключно на свої барки ведення й оборону української справи не може. Особливо, в обставинах нашого волинського життя. Якщо та чи інша українська установа йде по цій лінії національної роботи — то добре. Якщо не йде по цій дорозі — то зле. Ось чому ми не розуміємо „Іх", коли вони організують „Рідні Хати" і побирають соймові чи магістратські субвенції „Просвіті"; коли створюють „Кредитові Банки" на рахунок відібраних кредитів Українбанкові; коли дискредитують перед владою українські національні установи; коли перед населенням виявляють повне банкроцтво інтелігенції, яка сама себе представляє *в такий спосіб*, як не дозволить собі цього зробити найбільше пропащий пянюга на селі.

Від цього видовища немає чого раліти, бо пя вода йде на млин кожного — тільки не на користь української справи.

Яка-ж заслуга їх в тому, що створили те, що вже давно істнує? Як би вони навіть не хтіли — то змушені вести розбивацьку роботу. Коли переводиться та сама рообота й до того-ж на тому самому терені — вони мусять руїною і насильством нищити те, що істнувало досі, але, руйнуючи, мусять від себе відкинути маси. Виграє на цьому третій, а тоді Мавр піде на спочинок. Яка-ж заслуга в нищенні певних авторитетів? Насильством можна усунути громадських діячив, але самі насильники не стануть від цього авторитетами в очах народніх мас.

А скільки в тойже час ми виявили вирозумілости й такту, наприклад, в справі брацтва. Мимо висилок, арештів, погроз, — підтримуємо брацтво, хоч його головою є п. Пилипчук, творець „Рідної Хати". Як-що пощаститься йому й цілій Раді здобути Статут — лише щиро з того будемо вдоволені, бо важливе для нас „що", а не „хто".

Чи так поступають „вони"?

Чи чують вони від нас таку брутальну лайку й напасть? Чи зробили ми з них „повій", хамів" чи „злодіїв"?

Чимало є збаламучених між інтелігенцією болотяними вогнями ріжних особистих користей, які можуть прийти від тих, що мають владу. Кидають і такі в міру сил своїх у нас камінцями. Але в хвилину просвітління розуму хай порівнають поступовання двох груп, як і їхню ідеольогію, хай зрозуміють, чому мине з ними і хай відчують, чому авреоля *нашої заслуги* сталася для нас нині *авреолею страдання.*

Олександер Ковалевський.

Сновден не уступає.

Відсунення конференції?

З Парижа повідомляють, що негативне становище англійських знавців, неприєднана неуступчивість Сновдена, бельгійсько-італійсько-французький спільний фронт і домагання Штреземана — це обяви, які вказують на відсунення конференції.

З Гаги повідомляють, що пополуднева нарада в середу 21. серпня ц. р. комісії окупаційних держав, яку попередила розмова Бріяна зі Штреземаном, довела до визначення комісії на пятницю. Продовження наради відбудеться в четвер.

—o—

В стадії порішення.

З Гаги надійшли вістки, що засідання 6-ох запрошуючих держав, яке почалося в середу в год. 5.30 вечером, тягнулося дві і пів години. Продовжування нарад назначено на четвер на год. 10.30.

Агенція Аваса повідомляє, що представники 6-ох держав здають собі дуже добре справу з конечности негайного заняття становища проти пляну Юнга і тому порішено вести наради без перерви.

—o—

Вандервельд проти Сновдена.

Бельгійський міністр Вандервельд оголосив статтю, де зганив тактику Сновдена, називаючи її імперіялістичною і небезпечною для світового мира. Все залежить від становища Сновдена, якого оконечна відповідь в справі пляну Юнга порішить, чи конференція закінчиться повним банкроцтвом чи на випадок принятя Сновденом пропозицій 4-ох держав закінчиться з повним успіхом.

—o—

Англія забирає своє військо з Надренії.

З Берліна повідомляють, що начальник англійських окупаційних військ у Вісбадені одержав телеграфічний приказ приготовитися до підняття звільнення Надренії вже в д. 4. вересня ц. р.

—o—

Алярми Вальдемараса.

Вальдемарас вислав на руки генерального секретаріяту Ліги Націй телеграму, в якій обвинувачує Польщу в тім, що поляки недавно напали на граничну литовську сторожу на адміністраційній лінії.

—o—

Можливість страйку в Домбровськім басейні.

З Варшави повідомляють, що в копальнях вугля Домбровського басейну гірники домагаються зачислення до годин праці часу зїзду і виїзду з копальні. На тім підкладі прийшло до поважних непорозумінь і не є виключений страйк гірників.

—o—

Великі бої більшовиків з китайцями.

З Токіо повідомляють, що в Манджурії у віддалі 500 м. від кит. окопів коло Манджулі появився більшовицька панцирка. Відділ війська залишивши панцирку почав стріляти до китайців під ослоною гарматного вогню. Китайці теж відповіли стрілами. По двогодиннім бою більшовики уступили. Китайці стратили 30 людей, але за те здобули значну скількість амуниції і гармат.

З Харбіну повідомляють, що ситуація на китайсько-більшовицькій границі дуже грізна. Телеграфічна комунікація між Харбіном і містом Пограничная перервана.

—o—

Більшовики бомбардують китайську територію.

З Парижа надійшли вістки, що китайське посольство оголосило комунікат такого змісту: Більшовицькі війська перейшли границю в дні 16. серпня ц. р. Почався 3-годинний бій Далайнором, в якім то китайські війська стратили кількох офіцерів і 25 вояків. Більшовицькі війська 16. серпня. Почався 3-годинний бій під Далайнір і намагалися здобути і знищити залізничу лінію, яка веде до Гояляр.

—o—

Новий атентат на Вальдемараса.

З Варшави повідомляють, що в Ковні в середу 21. серпня ц. р. рано відкрито припадково в їдальні (у палаті, в якій мешкає Вальдемарас) під фотелем скриньку, з якої доходили згуки ділання годинникового механізму. Скринька була дуже осторожно закопана в землі. Дім окружено сильним кордоном війська і розпочато пошукування за справниками. По відчиненню скринки знайдено в середині прецезійно уладжений годинниковий механізм, получений з бомбою незвичайної сили. Годинник наставлено точно на ту годину, коли Вальдемарас снідає. Вибухова сила — після припущення — була би так велика, що могла би знищити до тла цілу палату. На терені Ковна проголошено вимковий стан.

Вже перші години слідства принесли сензаційні висліди. Арештовано кабаретову танцюристку, яка була в середу вечором на вечері в палаті. Вранці бачив її вартовий, як вона обережно втікала через город. На приказ Вальдемараса танцюристку арештовано. Підчас слідства виявила вона прізвища, які сколихнули членами слідчої комісії, бо між названими мали бути вищі урядовці і старшини ковенського та марійпільського гарнізонів, які належать до литовських народовців. Крім того арештовано цілу низку осіб і замкнено їх в арешті. Арештовано теж кількох ковенських поляків.

—o—

Біржа.

Збіжа.

Пшениця двірська 43·25—44·25, пшениця селянська 00·00—00·00, жито галицьке 24·00—24·50.

ГАЛАКТІОН ЧІПКА.

Серенада.

Ясна, літна ноче! Скільки то романтичних пригод викликуєш ти своєю божественною красою. Місячне сяйво ніжним павутинням стелиться по землі, сріблить листя дерев, вибілює стіни хат, золотою лускою вкриває непосидючий потік. За горами, за лісами заснув збиточний вітер і тінь його блукає по городах та приносить час до часу благовонні зітхання квітів.

Спить Черче... Не тільки те Черче, що весь день напрацювалося в полі, згинаючи спину над золотими снопами пшениці, але навіть і те, що недавно що повстало біля цілющих жерел на серелині села. Завмерла музика, затихли співи, замкнули повікй віллі, ресторани, готелі і павільони приміщені в однім будинку.

Тільки заспаний сторож блукає довкола заведення, менше зважаючи на красу ночі, а більше на злодіїв.

Спить Черче...

Але як може в таку ніч заснути старший парубок, чи молодший жонатий? „Кому Бог в груди дав серце мягеньке" — той не видержить у душній хатині, коли довкола така краса, а недалеко така скількість гарних жінок — лікувальниць. Ось там, де біліє хатка на горбику, спить або й ні золотоволоса Льореляй, що синіми очима ранить серця голо- і сивоусих. А там, де груша на стріху похилилась, зникла за дверми чорнява Кармен, що поглядом спалила неодну досвідчену чи недосвідчену душу, мужеського пола. А там знову, де... і так далі і так далі, куди не повернись, де не глянь, кого не згадай...

Спить Черче. Та не спить гурт романтиків, які по дневі влають поважних і незалюблених. Нічна краса виманила їх з хат, а інстикт звів до гурту і дав ґітару в руки.

Хвилька наради і вже цілий гурт подався на село, супроводжений і сірковими благовоннями.

Серенада! Прекрасна інституція італійсько-еспанського походження! Скільки то сердець, замкнених на вертґаймівський замок, відмикалося від простого тенорового ключика. Скільки вікон защіплених і заслонених отвиралося під дотиком одної ґітарової струни...

Але має серенада і свої злі сторони. Скільки разів летіла на голову залюбленого серенадника всяка домашня посуда, ба що більше: часом вилітав дверима до нього сам пан муж або його заступник і схрещував шпаду з нічним співаком. Ґудзи, рана, а то й смерть кінчили зачату містерію, а болісний рев був останнім акордом любовної пісні.

Минулися часи смертельних поєдинків, та не минулися часи серенад. Уладжують їх закохані гуртом ґімназисти, деколи студенти, а дуже часто лікувальники. В Черчі робить це молодь до 40 літ включно.

— Йдемо до Льореляй! — піддає один.

— Знаменито —радіє другий. — З нею живе і ця друга бльондина.

— А потім до Кармен — заявляє тенор і зітхає.

— Добре, потім до Кармен. Тільки не знати, де вона живе.

— Я знаю! — присягається тенор.

Пішли...

Біліє хатка на суґорбі. Сонно похилилася стріха над вікнами, дрімають відхилені двері.

Ось вікно Льореляй і „тої другої бльондинки"...

Ґітарист легко торкає струну, подає тон. Тенор тихо кашельнув і почичає:

„Там на горі сні-гіг біленький,
Десь поїхав мі-ий миленький.
Де-гесь поі-гі-хав, я-га не знаю,
Се-герце з жа-галю за-га-вмира-гає"...

Ще пісня недокінчена, а вже дві золоті головки зявляються в вікні, а вже дві парі очий волошками всміхаються, а десять рожевих пальчиків крізь вікно подяку шле.

..."Баламуте ви-гийди з хати,
Хочеш мене ро-госкохати.
Ро-госкоха-гати та-гай забути,
Всі ви хлопці ба-га-ламути..."

Тим разом не баґаламути, а балаґамутки виходять з хати. Хвилька розмови два-три зітхання, кілька теплих поглядів і вже тенор манеться:

— До Кармен, до Кармен!

— Провадь!

Веде як тутешній. Крізь якісь сутки, через перелаз, попри стодолу...

— Тут!

— Починай!

„Темна нічка тай невидна-гап,
Доріженька дале-ге-ка-гап..."

Розтяжна пісня килимом стелиться під замкненим вікном, у шибку заглядає, на побачення просить.

Але ніхто не зявляється в вікні.

— Заснула! — зітхає тенор.

— Давай, другу заведем. Тільки голосніше трохи! — дораджує бас.

І вже:

„Ой у полі по-го-голі
Та буйни-гий ві-гітер ві-гі-гіє,
Ой та удіво-го-го-гонька
Та пшени-гн-че-ге-ге-геньку сіє..."

Тим разом помогло. Розкотисті звуки пісні обудили сплюшку. В вікні майнула біла сорочка

НОВИНКИ

— **На могилі з 1648 року** під Зборовом відбу-деться дня 28. серпня ц. р. в год. 14.30 свято по-свячення хреста і панахида при співучасти Всч. духовенства, послів і делегатів культурно-про-світних товариств і громадянства. На випадок сильної непогоди свято відбудеться 1. вересня ц. р. в год. 14.30 без огляду на погоду. Просимо всі культурно-просвітні організації взяти участь у Святі. Залізнича стація Зборів.

— **Д-р Лука Мишуга,** генеральний секретар Обеднання Українських Організацій в Америці (Філядельфія) і редактор американського укра-їнського щоденника „Свобода", відвідав нині на-шу редакцію та ділився враженнями з Америки. Д-р Мишуга приїхав до Европи для лікування. Перебувши місяць у Карльсбаді, завитав до краю. У Львові взяв участь у засіданні Управи „УКТОНІ" в справі будови Українського Дому інвалідів у Львові, а безпосередньо після цього поїхав до Черча, де протягом двох тижнів про-довжував лікування. Тепер знайомиться Шанов-ний Гість з українським життям у Львові і на місцях у краю. Витаючи Дорогого Гостя і това-риша по перу, бажаємо Йому якнайкращих вра-жінь при навязуванні живих і дружніх звязків з краєм. Д-р Мишуга побуде тут до 10. вересня ц. р.

— **Д-р А. Кізбей,** наш земляк, лікар з Дітройт, що гостював більше двох місяців у краю, відїхав нині, 21. серпня, до Америки. Перед двома днями вернувся він з Радянської України, де пробув тиждень у Києві. Перед виїздом до Америки від-відав д-р Кібзей нашу редакцію і прощаючись лишив на письмі китицю своїх вражінь з побуту в краю і на Рад. Україні. Цими його вражіннями поділимося з нашими читачами у найближчих числах „Діла". При нагоді повороту д-ра Кібзея до Америки бажаємо Йому якнайкращих успіхів у його фаховій та громадській праці у Новому Світі, таких, що дозволили би йому якнайчасті-ше відвідувати рідний край.

— **Гості з Риму у Львові.** Минулого тижня від-відали Львів урядники Конгрегації для Східної Церкви, а саме ассессор Конг. Монс. Іван Чіко-иані і референт наших церковних справ Монс. Адон Терцаріоль. Ціль відвідин достойних го-стей, що приїхали „інкоґніто" вкрита покищо тайною. Гості замешкали в малій дух. Семинарії і в часі дводневного побуту відвідали під прово-дом одного з наших священиків наші львівські церкви і церковні установи, манастирі оо. Васи-ліян, оо. Редемптористів, братів Студитів, СС. Ва-силіянок і СС. Милосердя на Стрийськім перед-містї. В неділю 18. ц. м. в товаристві того самого священика відвідали станиславівського Владику і того самого дня відїхали на Угорщину, а від-так до Югославії. З компетентних духовних кол повідомляють нас, що гості відїхали з якнайкра-щим вражінням, захоплені шириною пастирської діяльности нашого Митрополита.

— **Грабунковий напад на посла д-ра Барана.** В понеділок 19. ц. м. около год. пів до 12-ої на-пало у Львові при вул. Технічній коло будинку IV. гімназії двох апашів на перебуваючого в пе-реїзді у Львові посла д-ра Ст. Барана. Один з бандитів прискочив зі заду і дуже сильним уда-ром у голову палицею приголомшив д-ра Барана який внаслідок удару втратив память, а коли по хвилині прочуняв, апашів уже не було. Бандити зрабували д-ру Баранові золотий годинник мар-ки „Тассо" вартости 80 долярів і дрібну готівку, що мав при собі. Про напад повідомлено по-ліцію.

— **Покривджене Знесіння.** Дня 19-го ц. м. звер-нулась до львівського староства та воєвідства делегація Знесіння, складена із тамошніх 7 рад-них. Предметом авдієнції була шкода на 10.000 зол. заподіяна громаді Знесіння будовою дер-жавної фабрики горілки, далі справа 7-ми кля-сової школи для 1140 дітей, фатальний стан за-лізничого мосту, який не хоче направити дирек-ція залізниць і знищення брукових доріг на Зне-сінні на просторі 3250 м. наслідком вивозу 40.000 м.³ опоки під будову. Весь цей стан представив від імені збірної делегації з трьох національно-стей у п. старости і п. воєводи п. Агатон Добрин-ський, склавши довший письменний протест. Староство та воєвідство обіцяло розглянути всі ці справи, які сильно хвилюють населення Зне-сіння.

— **Рекорди.** На французькій Рівієрі в місті Ан-тіб зявились цими днями в уряді реєстрації шлю-бів француз Шальон, що живе постійно в Кон-стантинополі і американка Гільда Ерліх у... купе-левих костюмах. Коли урядовець прибраний в офіціяльне „чорне" з державною стяжкою на грудях і так-же одягнені весільні гості витрі-щили очі з дива, молода пара прохала чемно ви-бачення за свій одяг, кажучи, що є дуже горячо і що вони не бачуть причини, щому не можна би взяти шлюбу в такім одязі. Їхній купелевий одяг був такий елегантний, що урядовець дав себе пе-реконати. — Берлінські злодії вкрали на вулиці поліційні авта, коли поліційні урядовці відійшли від них на кілька хвилин.

— **Спростування.** Новинка в „Ділі" ч. 161. з дня 28. липня 1929 р. під заг.: Як у нас ша-нують рідну мову і клич „Свій до свого" — це звичайна собі видумка і чиста напасть на мою особу, бо ані я не є головою Кружка „Сільського Господаря" у Селиськах, ані не вносив я ніяких позвів до суду на наведених у новинці громадян, а тим менше по польськи та ще й через адвоката д-ра Штернера. Нав-паки я був навіть раз караний за урядування в рідній мові. — Товщів, 19. VIII. 1929 р. — **о. І. Слободянин.**

— **Адвокат-ошуканець.** Вчора почався у Львові процес характеристичний для атмосфе-ри, в якій живе післявоєнна „золота молодь". Польський 34-літній адвокат Станислав Прави умів на протязі двох літ набрати від ріжних приватних осіб і банків кілька тисяч долярів на те, шоби жити за чужі гроші на всю губу, не працюючи. Згодом почав векслі фальшува-ти. Коли його мантійства не можна було вже скрити, він сам признався до вини і зробив акторський жест покаянного грішника, проха-ючого Палату Адвокатів, шоби счеркнули його зі списку адвокатів. Його оборона піде по ві-домій лінії „жертви післявоєнних обставин", що значить у даному випадку „жий і гуляй чужим коштом".

— **Ріжні вістки.** У Варшаві починається 21-го міжнародній статистичний конґрес. — На маневри в Чехословаччині приїзжає як об-серватор франц. маршал Петен. — В Індії, в Кашір, вода перервала гать так, що населення в околиці мусіло покинути свої селитьби; на-слідком негигієнічних умовин тимчасового та-борування повстала холера. — Еспанський па-роплав зударився з англійським на Північнім Морі, 16 моряків потонуло. — У Баварії епі-демія тифу; 90 осіб недужих. — Син відомого автора оперетток Оскара Штравса 18-літній Яноін Штравс написав оперетку „Джезбенд місс Кітті", яку виставлять у Берліні. — У порівнанні з минулим роком 1913 скількість поліції у Прусії зросла троєкратно, бо з 24742 на 72877 осіб, а видатки на неї 5-крат-но. — Данський уряд видав спеціяльну марку за 10 ерів, з якої дохід призначений на бо-ротьбу з раком. — Італійський уряд видав розпорядок, що всі діти, які дістали комуні-стичні імена в комунофільській добі мусять бути переіменовані: Леніни називатисьмуть патріотично Італьо, Анаркіко по голубячому Кольомбо, мстива Вендетта — по святому Пія, грізний Динаміте скромно Діно, то-що.

— **Факір у Відні.** У великім цирку віден-ського Пратеру показував силу своєї волі ін-дійський факір То-Ка. Казав зачинити себе в скляній домовині, яку запечатали замками, шрубами та кільканайцять урядовими печатка-ми в присутности нотарів і представників по-ліції і ляг спати. Обіцяв спати без їжі та про-киду 8 днів, а відтак прокинутись. Як зви-чайно при таких продукціях негайно знялись голоси, що факір має змоги в ночі підкріплюва-ти свій організм через рухомі стіни домовини, дарма, що поруч неї стояла міська варта. На 8-ий день, коли факір мав прокинутись, довко-ла домовини вже зранку зібралась така юрба що поліція ледве була в силі втримати довко-ла неї кордон. Одна дама, що не могла до-пхатись до першого ряду счинила такий крик що юрба взяла це як привід до демонстрацій. На рев публики факір прокинувся вже вранці хоч мав спати до вечора. Він розбив молот-ком, що лежав поруч нього одно віконце для віддиху в домовині. Факір лишився в домовині аж до півночі, як було заповіджено. За цей час юрба зросла до хвилюючого моря. Коли відчинили офіціяльно домовину, ствердили, що печатки є нетикані. Коли То-Ка зважили, всі переконались, що він утратив 10 і пів кіля, що його борода виросла і що його живчик підскочив з 108 ударів на 132; його груди зву-зились зі 119 цм. на 100, обвід черева зі 137 на 113. Лікарі заявили, що не мають ніякої підстави сумніватись у правдивість явища, до-казаного не перший раз індійськими факірами.

...ю шибки простягнулася рука. Тенор засяв як місяць.

— Гей! А то що? Великдень у вас, чи весіл-ля?! — заскрепів голос із хати.

Пісня урвалася, як мотуз від дзвона. Все глянуло на тенора. Невжеж його Кармен має та-кий голосочок?

А тенор збілілими устами прошептав:

— Я помилився...

Але часу на відказування не було, бо в две-рях хати стояла вже піввікова власничка голо-су та обістя і висказувала свій погляд на нічні серенади і прихильників її.

— Ото мені панство! По ночах шляються та людям спати не дають. Якого чорта під моє вікно пхаєтесь і гармідер вчиняєте?

— Помилка бабусю! — оправдувався най-ближче стоячий бас. — Щож вам сталося, як ми трохи заграли...

— Маєте щастя — потішала черчанка — що чоловіка мого нема дома. А тоб він був вам домахою заграв.

— Ох! не згадуйте проти ночі — кепкував тенор, бо стояв уже за перелазом.

Але й там не дуже було безпечно. Немузи-кальна черчанка почала наступ у цей бік і тенор звіяв аж на дорогу.

— Мамуню! Колиб ми були знали, що це ви, то десятою вулицею обходилиб.

— Тьфу-у! — вернуло як відповідь на його слова.

— — — — — — — — — — — —

Ясна, літна ноче! Скільки то романтичних пригод викликуєш, ти своєю божественною кра-сою!..

На організаційному фронті.

Бобреччина.

Дня 12-го липня відбулася довірочна нарада в с. Серниках, на якій сен. д-р К. Троян рефером-вав про господарське й політичне положення на-шого народу під Польщею та про працю Україн-ської Парляментарної Репрезентації в польських законодатних установах. Слід зазначити, що се-ло Серники, не маючи в себе ні одного інтеліген-та, має всі українські установи, як читальню, ко-оперативу й інші, що містяться в просторім домі, а при виборах до сойму і до сенату голосувало в цілости на листу ч. 18. Саме з того приводу як місцевий двірський обшар, так і інші „опікуни" села, безнастанно його тероризують.

Дня 21. липня відбулося всенароднє віче під голим небом в Лопушні, пов. Бібрка, для громад: Лопушна, Суходіл, Вільховець, Підмонастир та Селиська (з львівського повіту), на якім зложив звідомлення про працю нашої Парляментарної Репрезентації сен. д-р К. Троян.

Дня 19. липня відбувся заходом Повіт. Ко-мітету в Бібрці Повіт. Нар. Зїзд в салях Кред. Т-ва в Бібрці, на який прибули делегати з 30 гро-мад Бобреччини. Як референти виступали: пос. Заваликут і сен. д-р К. Троян. Після того над обома рефератами виявлялася незвичайно річева дискусія, в якій цілий ряд бесідників вказував на потреби сильної організації національного та-бору в повіті, подаючи в цій справі низку вне-сень, порад і вказівок. На Зїзді вибрано Повіт. Нар. Комітет.

Дописи.

ЛУЦЬК НА ВОЛИНІ. *(Наступ продовжу-ється).* Від року вже угодова група на чолі з пп. Певним і Пилипчуком провадить завзяту бо-ротьбу за опанування українських інституцій, не перебираючи в засобах боротьби: брехня, сплетні, доноси, висилки, труси — все урухом-лене для того, щоби розложити українське гро-мадське життя. Не маючи оперта в місцевому на-селенні, спроваджують вони еміґрантів, яким добувають на протязі пару днів громадянство й посади, запрягають до своїх інституцій та ро-блять в такий спосіб „маси". Решта оповіщена, як комунізуючий, протидержавний елемент, для якого не може бути права, для якого не має по-сад й на приватну працю, якого теж йде зазіхан-ня. — Таким чином погромлено Братство, а по-ставлено на його чолі комісаря під головуван-ням п. Пилипчука. Створено за допомогою вла-ди ослаблену вже нині „Рідню Хату", на чолі з тим-же Пилипчуком, зорганізовано за матеріяль-ною підмогою урядових чинників Кредитовий Банк на чолі з Певним, а за останній час розпо-чато офензиву на українську гімназію за посе-редництвом створеного ад гок товариства, ста-тут якого затвердило Воєвідство протягом 24 го-дин і на чолі якого станув той-же Пилипчук. Ніхто інший, як Пилипчук твердив, що зло ве-лике полягає в тому, що ті самі особи в ріжних інституціях грають першу ролю, бо, мовляв, від цього тратить на силі праця. А в той же час сам, будучи міським інжиніром себ-то занятим пра-цею в ріжних комісіях, нарадах, засіданнях, ува-жає чомусь, що праця не стратить на силі, коли він буде головою „Рідньої Хати", Братства, бать-ківського комітету, товариства ім. Лесі Українки то-що. Добре, мовляв, як я чужу жінку забрав погано, як мені жінку вкрали. Бідному Певному мало що й лишилося для „праці". Тому вирішив він відігратися на кооперації. Заложив при „Ук-раїнській Ниві" Кредитовий Банк і проголосив себе його „директором". В кожному числі „Укр. Ниви" вихваляє себе, як „кооператора", який будує „новітню кооперацію", хвалить себе, як „певного директора" й складає собі поклики в і-мени хліборобів, учителів, пан-отців, фабрику-ючи ріжні дописи, а при цім своїй здатности...

івних кооператорів і на них доносить. Україн-банк — це, мовляв, „обдиралошка“, кооператив-ни — це „політичні лавочки“, „Народня Торговля“ — це „шинок“. Дописався сердяга до самого краю — аби зробити гешефт, аби заробити. На-віть українського театру не пошанували. Ужили його як політичне знаряддя для своїх цілей, і не розібрати вже, де театр, де „Укр. Нива“, де „Р. хата“, а де „Кредитовий Банк“. Все переплута-лося, а кожна вистава відбувається з таким га-ласом, в „Укр. Ниві“, що виявляється, що й театр служить для реклями тільки угодової гру-пи, а не громадянства. — Театр, панове, повинен бути невтральним і служити мистецтву й гро-мадянству без ріжниці його політичних напрям-ків. Повстав цей театр на терені громадському. Перші його виступи були на святі української кооперації та святі „Просвіти“. Тут він здобув собі перший успіх. І належалоб утримати театр від політичної боротьби, а такт наказував би ре-дакторові „Укр. Ниви“ не галасати на кожньому кроці: „мій театр“, „наш театр“, „ми створили“, „ми дали“. — Волинський сталий театр потріб-ний і всі його радо підтримають, як громадську установу, що служить виключно громадським цілям. Але театру „Укр. Ниви“ чи „Рідньої Ха-ти“ — ніхто не підтримає. — Нехай у це вдума-ється Микола Певний, як інтелігентний артист і досвідчений режисер. Вдумається і зрозуміє. Нехай рятує свій театр від партійництва, поки ще не пізно. Бо, справді, шкода доконаної праці й доброго імени наших артистів. — Отож, наступ продовжується по цілій лінії. Психічний терор гнітить чесне українське громадянство. Кожна інституція — чи „Просвіта“, чи Українбанк“, чи „Народна Торговля“ — приготовані до актів на-сильства, як і їхні керманичі. І все це робиться чібн українськими ручами. *Місцевий.*

БОГДАНІВКА, Львів. Перед трьома ро-ками торкнулася редакція „Діла“ в статті „Якось то буде“ болючої для нашої дільниці справи розпочатої та не докінченої у нас бу-дови великого двоповерхового „Народнього Дому“. Ця дуже влучна стаття викликала на сторінках „Діла“ широку дискусію. Однак на жаль на дискусії скінчилося. Розпочата перед шести роками будова, допроваджена в першім році до висоти одного метра — тепер по шести літах остає в такім самім майже цілком незміненім виді і нема нікого і то абсолютно нікого охочого, щоби нею занявся і її дальше проводив. Незаосмотрені мури нищаться, богато вложеної праці й гроша безцільно пропадає. Зле поставлена в своїй основі, неможлива до переведення в зачеркнених надто великих розмірах будова — викликала у місцевих громадян загальну зневіру, так, що ніхто не хочеться взяти до неї та загалом і до інших справ, які ждуть полагодження. А саме маємо на думці справу заснування у нас на Богданівці споживчої кооперативної крамниці. А справа оснування такої крамниці вже цілком дозріла до здійснення. Богданівка чим раз більше забудовується ічим раз більше поселюється на Богданівці українців. Не улягає сумнівови, що богато з них булоби сталими відборцями кооперативи. Льокаль на кооперативу і то дуже гарний і великий, при городецькім гостинци вже майже готовий. Один з попередних виділів місцевої читальні „Просвіти“, в часі головства д-ра К. Коберського, витягнув невеличку частину будови „Народнього Дому“ до висоти партеру (спеціяльно з призначенням на приміщення споживчої кооперативної крамниці) і треба тільки дати дах та викінчити будову, а льокаль буде цілком готовий. Правда, і це буде вимагати великих коштів, але вже не таких, щоби Богданівка не могла на них спромогтися. Також можнаби піднайти відповідних людей до управи кооперативи та до провадження крамниці. А мимо всего справа заснування споживчої крамниці якось не йде і майже готовий льокаль на крамницю стоїть пусто. Так бути не може. Справу цю треба як найскорше наладнати, тимбільше, що може з поставлених на солідних основах споживчої кооперативи вийде товчок до санації відносин поміж українцями на Богданівці взагалі. А може тоді дасться також якось наладнати і справу будови „Народнього Дому“, розуміється в розмірах відповідаючих потребам і спроможности громадян Богданівки.

Громадянин.

З театру.

Вистави Театру ім. Тобилевича зі Станиславова.

У Косів загостив молодий театр, що скорим темпом іде вперед, Театр ім. Тобилевича зі Станиславова. Дали чотири вистави: „Тройка“ (Ревія), „Чар вальса“, „Дедектив“ і „Ой не ходи Грицю“. Косівяне мали нагоду перенестись духом на велику сцену великого міста, бо тільки там побачити можна подібну гру справжніх артистів. Ревія — повна добірної програми, гумору та дотепів позволила перевести час справді весело. Гра артистів під кождим оглядом знаменита. П. Нікітін як конференцер і ямщик в останній найкращій точці „Тройка“ був незрівнянний. Балет загально без закиду. В останній виставі „Ой не ходи Грицю“ (у ролі Грицька) виступав давно небачений, старий артист завсіди симпатичний тенор п. Коссак, який приїхав до Косова для поратування здоровля. Песа, поминувши деякі дефекти менших роль, деякі промахи в декорації, характеризації та строях (чорний стрій Хоми на чорному тлі, драперії кімнати зливався з тлом ставав вправді таємничий, але не пластичний) була захоплююча, а в останній дії завдяки грі п. Кривіцької (Марусі) повна емоції.

Таких сил як п. Кривіцька (Маруся), п. Боровик (Хома), мати (п. Совачева), п. Левська (Галина), п. Нікітин (парубок) і дозріваючий талант п. Хичій, а зі співаків тенор п. Данчак і басв, можна управі театру погратулювати.

М. Д.

Жертви
на оселю робітників пера.

Виказ ч. 28.

На заклик „Т-ва письменників і журналістів ім. І. Франка зложили (в золотих) на оселю українських робітників пера в Яммі: 459) Анна Капустієва, Рівне к. Дуклі 3, 460) Степан Куриляк, Видинів 5, 461) Аня Кобринська, Львів 10, 462) д-р Яр. Пастернак, Львів 5, 463) Роза Ковальська, Борислав 3, 464) Іван Пупко, упр. школи Яворів 5, 465) Евг. Кузьмаківна, Яблінка Нижна 5, 466) Мих. Василишин, упр. школи Боберка 5. II. Частина збірки замісць свяченого, яке мав устроїти „Союз Українок“ у Бориславі. (Збірку перевела п. Н. Полохівна): 467) Вп. Терлецькі 15, 468) дир. Яворський І. 15, 469) Іванчук Гриць 10, 470) Дудураківна О. 5, 471) Хабова Н. 5, 472) Гуссаки 5, 473) інж. Батицькі 5, 474) Майби 5, 475) Левицький Р. 5, 476) Лопати 5, 477) д-р Безушки 5, 478) інж. Озаркевич 5, 479) Ковальський Степан (син Миколи) 5, 480) Павловський Сл. 5, 481) Петрові Теодори 5, 482) Волянський Гриць 5, 483) Антонишинева 3, 484) Кулинич Марія 3, 485) Івасьови М. 3, 486) Кутковські Теодори 3, 487) Дашо Діонізій 3, 488) Стецик Осип 3, 489) Кошицький Мих. 3, 490) Пятниця Антін 3, 491) Лепкі Андрії 3, 492) Левицький Дорко 3, 493) Миколайська А. 2, 494) д-р Коцюба 1, 495) Пранник Анна 1.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.